

Deliverable D1_D1 Tussentijds rapport klimaatadaptatietrajecten en socio- economische impactmonitoring

Report coördinator: Provincie Antwerpen

Start date: 01/07/2021

Deadline: 30/06/2024

Responsible partners: Provincie Antwerpen

The ACLIMA-project has received funding
from the LIFE Programme of the European Union
under contract number LIFE 20 CCA_BE_001720.

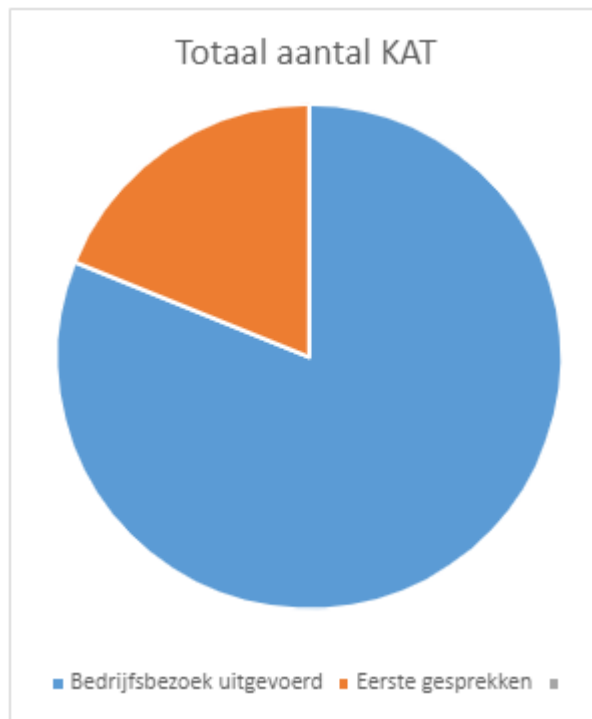

Inhoud

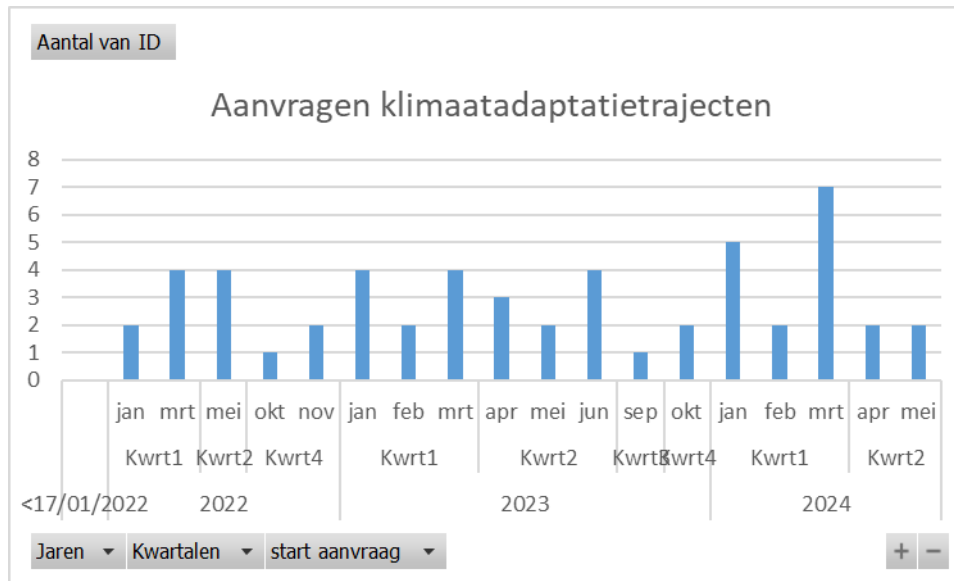
Klimaatadaptatietrajecten	3
Socio-economische impactmonitoring	8
Methodiek	8
Typering respondentent	9
Representatie land- en tuinbouwsectoren	9
Leeftijd.....	10
Zicht op overname	13
Betrokkenheid bij Life ACLIMA.....	15
Waterstromen en inwisselbaarheden.....	16
Huidig en toekomstig watergebruik.....	16
Intentie tot inwisselen van waterbronnen	18
Interesse in maatregelen toekomstgericht watergebruik	23
Water besparen.....	23
Regenwatergebruik	24
Waterhergebruik	25
Gedragsverandering	27
Ondernomen actie in de afgelopen 5 jaar	27
Drijvende factoren voor het ondernemen van actie	29
Knelpunten voor het ondernemen van actie	31
Toevoegingen	32
Ladder van Lansinck	32
Kosten watergebruik	32
Kwaliteit en productieverlies	28
Inkomens	33
Grotere zekerheid i.v.m. de beschikbaarheid van water	28
Bronnen	33

Klimaatadaptatietrajecten

In juni 2024 zijn er al 43 klimaatadaptatietrajecten lopende of afgerond waarbij reeds een bedrijfsbezoek werd uitgevoerd. Daarnaast zijn er nog 10 klimaatadaptatietrajecten gepland waarbij er eerste gesprekken zijn met land- of tuinbouwers maar nog een bedrijfsbezoek moet worden uitgevoerd.

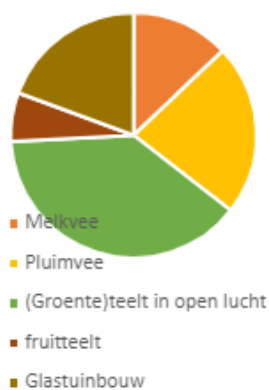
In onderstaande grafiek wordt getoond wanneer de aanvragen voor de klimaatadaptatietrajecten binnenkwamen gedurende de projectperiode van het Life ACLIMA project. Er is te zien dat de aanvragen een fluctuerend verloop kennen met bijvoorbeeld in maart 2024 een grote toename. Deel van de verklaring hiervoor kan toe te wijten zijn aan gedane communicatie-inspanningen zoals de actie 'waterpeilers' in februari 2023 die ook een impact heeft op maart 2023 ([21](#)) [Post](#) | [LinkedIn](#)

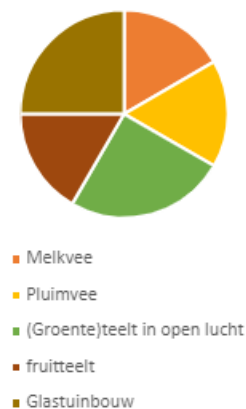
Klimaatadaptatietrajecten per sector

Globaal is er een verdeling van 40% van de klimaatadaptatietrajecten gelinkt in de dierlijke sector en 60% in de plantaardige sector. Per status van klimaatadaptatietraject wordt in onderstaande grafieken getoond hoe de verdeling van de trajecten is per land- of tuinbouwsector. Voor de lopende trajecten zijn er 4 trajecten voor melkvee, 7 voor pluimvee, 12 (groente) teelt in open lucht, 2 fruitteelt en 6 glastuinbouw. Bij de afgeronde trajecten zijn er 2 trajecten voor melkvee, 2 pluimvee, 3 (groente) teelt open lucht, 2 fruitteelt en 3 glastuinbouw. Bij de 10 nog op te starten trajecten waar er nog geen bedrijfsbezoek gebeurde zijn er 6 trajecten bij melkvee, 3 (groente) teelt in open lucht en 1 glastuinbouw.

Lopende KAT (31)

afgeronde KAT (12)

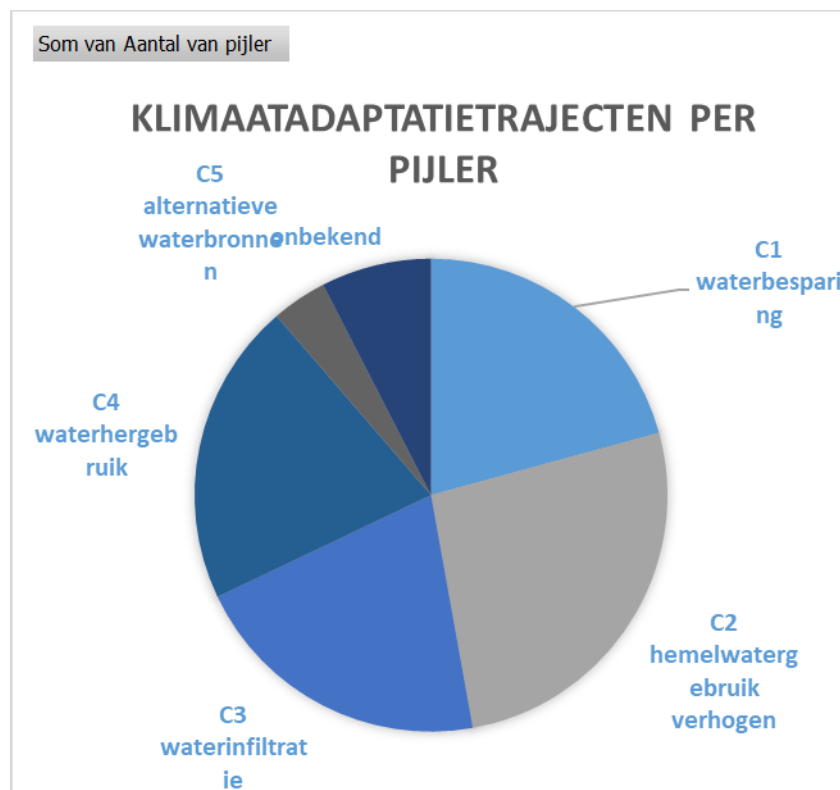

eerste gesprekken (10)

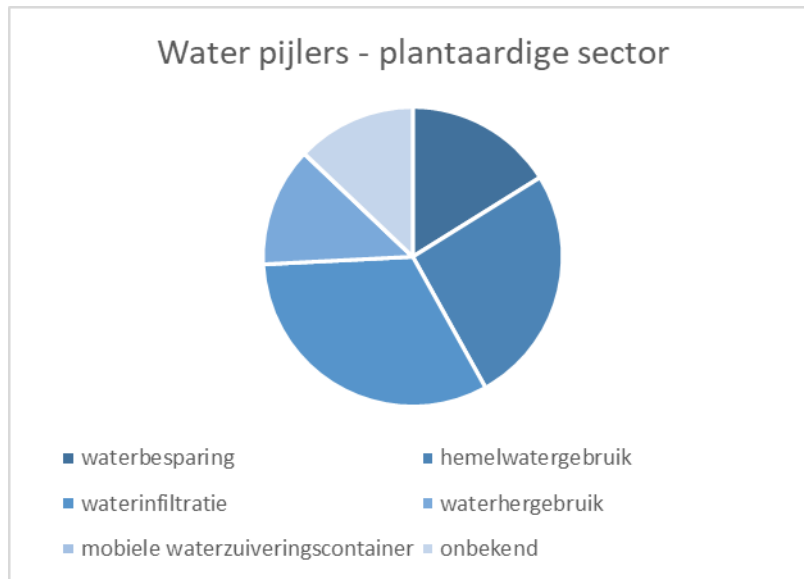

Klimaatadaptatietrajecten per pijler

Per klimaatadaptatietraject wordt ook de link gemaakt met de 5 Life ACLIMA pijlers. De verdeling met welke pijlers de klimaatadaptatietrajecten zijn gelinkt wordt weergegeven in onderstaande grafiek. Er is te zien dat de eerste vier pijlers ongeveer even vaak vertegenwoordigd zijn in de klimaatadaptatietrajecten: waterbesparing, hemelwatergebruik, waterinfiltratie en waterhergebruik. Enkel de laatste pijler rond alternatieve waterbronnen blijkt minder vaak voor te komen in klimaatadaptatietrajecten. Dit is echter niet verrassend, gezien de complexiteit die het aanwenden van alternatieve waterbronnen met zich meebrengt. Om deze alternatieve waterbronnen te kunnen aanwenden moet er ook een bron voorhanden zijn. In de praktijk blijkt dit niet altijd evident.

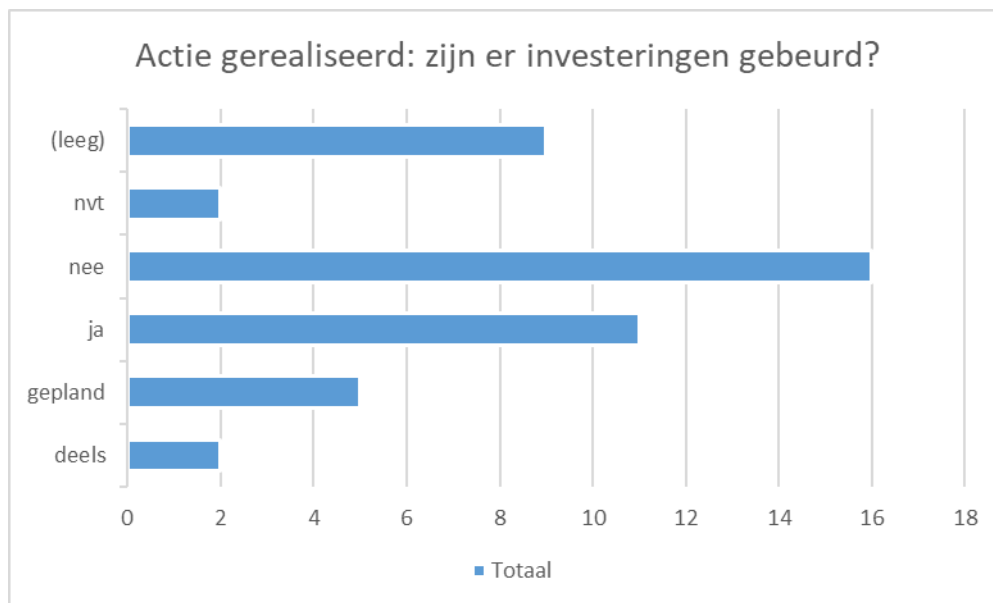

Worden de klimaatadaptatietrajecten echter opgesplitst tussen dierlijke en plantaardige sector dan kan toch een verschil worden opgemerkt in voorkeur tussen de pijlers. Bij de plantaardige sector wordt meer ingezet op waterinfiltratie en hemelwatergebruik en bij de dierlijke sector meer op waterbesparing en waterhergebruik.

Investerings volgend uit klimaatadaptatietrajecten

De klimaatadaptatietrajecten omvatten het vrijblijvend in kaart brengen van een aantal acties gericht op hogere waterbeschikbaarheid op een land- of tuinbouwbedrijf. Hoewel deze trajecten niet gepaard gaan met investeringssteun (er is louter advies voorzien) gaan sommige bedrijven n.a.v. een traject toch over tot vrijwillige investeringen in hun waterbeschikbaarheid. Bij 13 trajecten werden al investeringen uitgevoerd en op 5 andere bedrijven zijn er nog investeringen gepland.

Klimaatadaptatietrajecten en de Life ACLIMA acties

In volgende tabel wordt een overzicht gegeven van welke C-acties uit het Life ACLIMA project gelinkt kunnen worden aan de klimaatadaptatietrajecten. Deze acties zijn zeer uitlopend. De twee meest toegepaste acties zijn - met elks 5 klimaatadaptatietrajecten – C1.1 Minder hittestress bij melkvee door klimaatsturing en ventilatie en C2.2 hergebruik van hemelwater.

LIFE ACLIMA ACTIES

Rijlabels	Aantal van ID
C1.1 Minder hittestress bij melkvee door klimaatsturing en ventilatie	5
C1.3 Irrigatie optimaliseren	3
C1.4 Irrigatie decision tool aardbei	2
C1.5 klimaatrobuuste gewassen	1
C2 ondergrondse hemelwaterbuffer	1
C2.1 Regenwater opvang melkvee	1
C2.2 hergebruik van hemelwater	5
C2.3 Afdekkingsmaterialen hemelwaterbassin	2
C2.4 hemelwaterbassin	2
C3 infiltratie	4
C3 waterinfiltratie	1
C3.1.1 peilgestuurde drainage waterbassin en infiltratie	3
C3.1.2 Peilgestuurde drainage	2
C3.1.2 peilgestuurde drainage vollegrondspercelen	2
C4 hergebruik alternatieve waterbronnen op bedrijf	3
C4.1 waterzuivering met infiltratievijver	1
C4.2 circulair gebruik van spoelwater	3
C4.4 WKK condenswater	2
C4.4.1 reductie spuistroom hydroteelt sla	1
C5 alternatieve waterbronnen	3
C5 hergebruik alternatieve waterbronnen op bedrijf	1
(leeg)	5
Eindtotaal	53

Locatie klimaatadaptatietrajecten

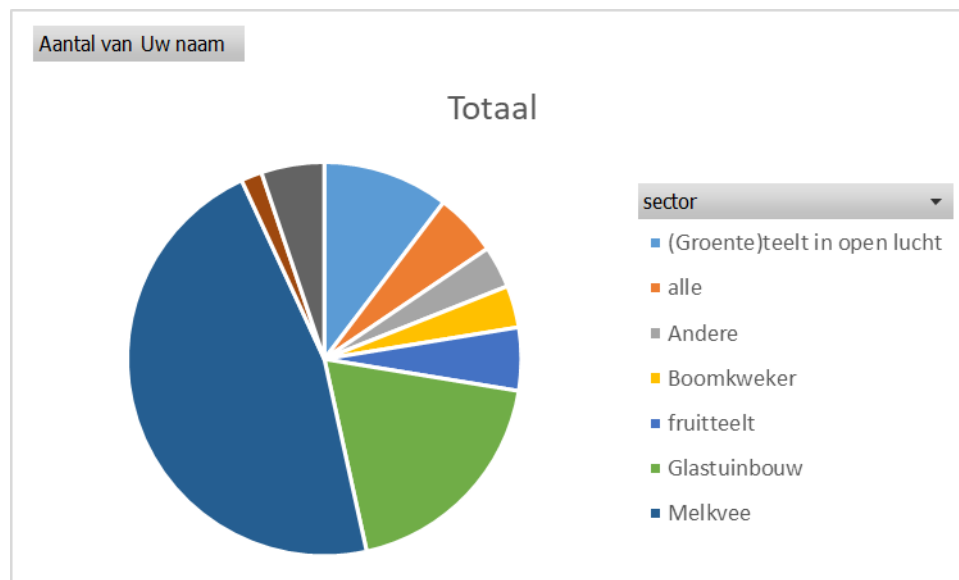
De grote meerderheid van de klimaatadaptatietrajecten vindt plaats in de provincie Antwerpen (zo'n 72%). De 5 klimaatadaptatietrajecten in de provincie West-Vlaanderen zijn allen van de dierlijke sector, gezien daar ook een hoge regionale concentratie veeteeltbedrijven is.

Rijlabels	Aantal van ID
Antwerpen	38
Limburg	4
Oost-Vlaanderen	2
Vlaams-Brabant	2
West- of Oost-Vlaanderen	1
West-Vlaanderen	5
(leeg)	1
Eindtotaal	53

Kleine adviesvragen

Er werden 58 kleine adviesvragen uitgevoerd waarvan bijna de helft in de melkveesector (47%).

Rijlabels	Aantal van Uw naam
(Groente)teelt in open lucht	6
alle	3
Andere	2
Boomkweker	2
fruitteelt	3
Glastuinbouw	11
Melkvee	27
onbekend	1
Pluimvee	3
(leeg)	
Eindtotaal	58

Socio-economische impactmonitoring

Analyse enquête 'water op je bedrijf'

Methodiek

De enquête 'water op jouw bedrijf' werd twee maal afgenomen met in totaal 35 respondenten. Bij de eerste 16 respondenten gebeurde de afname van de enquête live op de beursstand tijdens de agridagen in mei 2022 en in het voorjaar van 2023, dit wordt afnameperiode 1 genoemd. Bij

de volgende 19 respondenten werden de antwoorden verkregen via telefoongesprekken tijdens augustus 2023 ofwel afnameperiode 2.

Typering respondenten

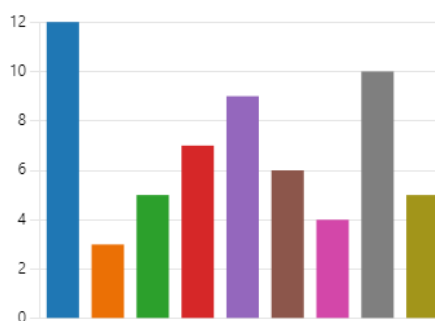
Representatie land- en tuinbouwsectoren

De enquêtegegevens tonen een gevarieerd beeld van land- en tuinbouwactiviteiten onder de respondenten. Het meest voorkomende bedrijfstype is vollegrondsgroenten - met 12 respondenten in totaal – gevolgd door akkerbouw en melkvee met respectievelijk 10 en 9 respondenten. Glastuinbouw, pluimvee en zachtfruit hebben 7, 6 en 5 respondenten. Drie respondenten runnen een boomkwekerij en vier zijn actief in de varkenshouderij. De overige vijf respondenten geven aan actief te zijn in andere vormen van land- en tuinbouwpraktijken.

1. Welk type land- of tuinbouwbedrijf baat je uit?

[Meer details](#)

● Vollegrondsgroenten	12
● Boomkwekerij	3
● Zachtfruit	5
● Glastuinbouw	7
● Melkvee	9
● Pluimvee	6
● Varkens	4
● Akkerbouw	10
● Andere	5

Tussen afnameperiode 1 en 2 zijn exact evenveel plantaardige sectoren vertegenwoordigd, 18 respondenten geven aan actief te zijn in één of meerdere plantaardige sectoren. Bij de dierlijke sectoren zijn er echter minder respondenten in totaal en ook meer respondenten in afnameperiode 1 ten opzichte van afnameperiode 2 (11 en 9 respondenten respectievelijk). Er kan sprake zijn van een oververtegenwoordiging van de tuinbouwsector tegenover de landbouwsector die bij het interpreteren van deze resultaten in acht moet genomen worden. Dit is echter binnen de lijn van verwachting aangezien bij de Life ACLIMA klimaatadaptatietrajecten tijdens deze periode ook telkens meer trajecten in de plantaardige ten opzichte van de dierlijke sector werden opgetekend.

Afnameperiode		1	2
Aantal antwoorden	Melkvee;	6	3
	Pluimvee;	2	3
	schapen;	1	1

	Varkens;	2	2	In
	Akkerbouw;	7	3	
	Vollegrondsgroenten	5	7	
	Boomkwekerij	2	1	
	Zachtfruit;	3	2	
	Glastuinbouw	2	5	
	Snijbloemen	0	1	
	SOM landbouwsectoren (dierlijk)	11	9	
	SOM tuinbouwsectoren (plantaardig)	19	19	

verdere analyses worden vergelijkingen gemaakt tussen de dierlijke en plantaardige sector, hiervoor werd per respondent aangegeven in welke sector ze voornamelijk actief zijn. Indien een bedrijf een dierlijke tak aangaf werd dit beschouwd als een bedrijf voornamelijk actief in de dierlijke sector. Bij deze opsplitsing werd wel een **evenwicht gevonden waarbij de ene helft van de bedrijven wordt geclassificeerd als voornamelijk actief in de dierlijke sector en de andere helft als voornamelijk actief in de plantaardige sector.**

Classificatie bedrijf: voornamelijk actief in sector	Aantal bedrijven
Dierlijke sector	18
Plantaardige sector	17
Eindtotaal	35

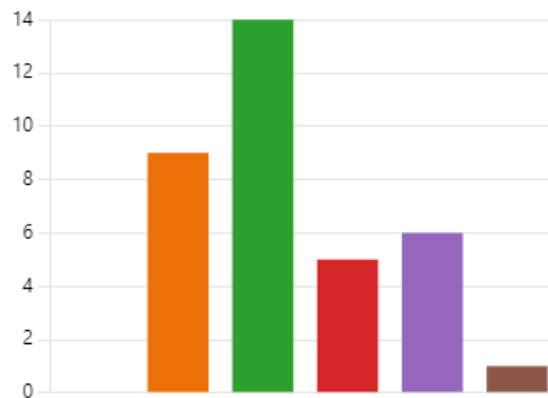
Leeftijd

Twee derde (67%) van de respondenten op deze vraag zijn jonger dan 55 jaar. Hierbij is de grootste leeftijdscategorie 41-55 jaar met 41% van de respondenten. De tweede grootste categorie zijn 25-40 jarigen (26%) .

Hierbij zijn de **correspondenten opmerkelijk jonger dan de gemiddelde leeftijd van landbouwbedrijfshoofden van 55 jaar** (STATISTIEK VLAANDEREN, sd). En dit desondanks dat een aantal respondenten (nrs ...) aangeven een jongere opvolger (typisch zoon of dochter) te hebben maar deze nog niet aangesteld wordt als bedrijfshoofd. Een mogelijke verklaring is dat de klimaatadaptatietrajecten en klimaatrobuuste bedrijfsvoering meer ‘top of mind’ is bij jongere land- en tuinbouwondernemers zoals verwoord in volgende quote “Als jonge landbouwers voelen we meer en meer de gestegen aandacht voor onze invloed op de omgeving, op natuur en klimaat” (Mahieu, sd).

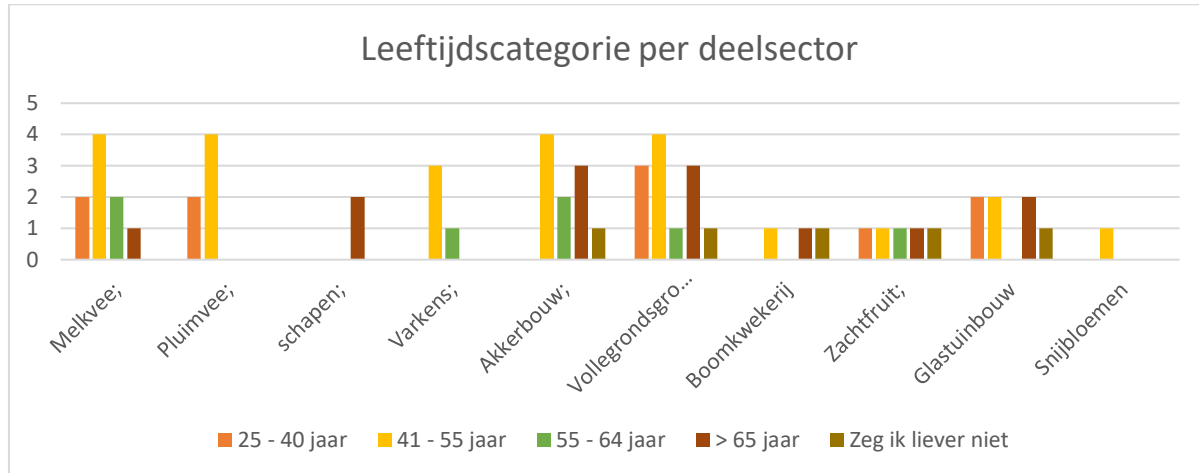
2. Tot welke leeftijdscategorie behoort je?

[Meer details](#)

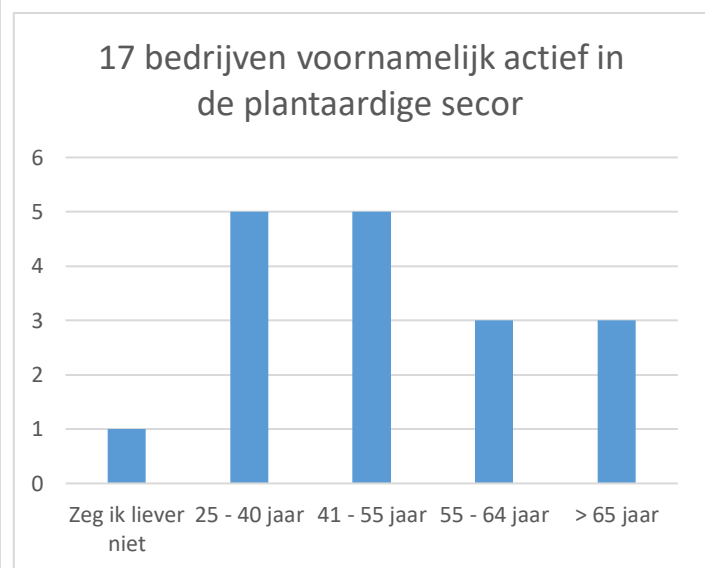
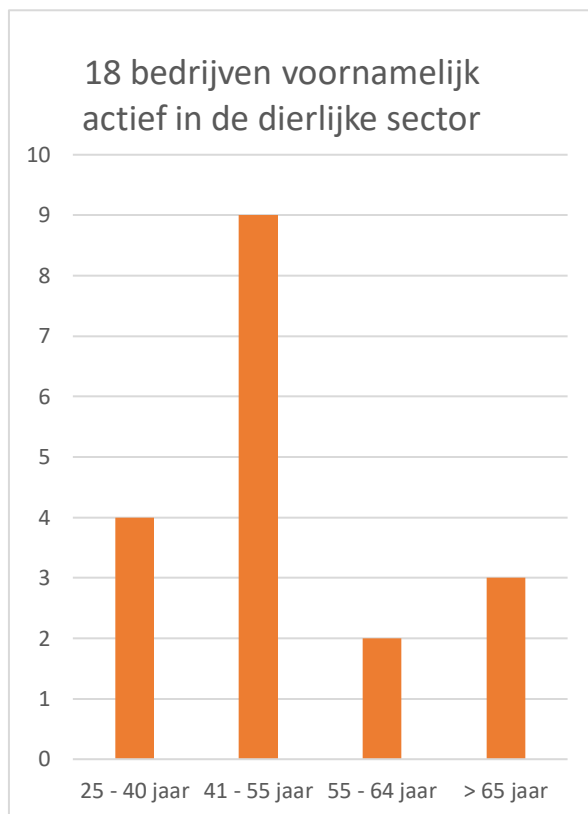

Aantal respondenten	afnameperiode		
Tot welke leeftijdscategorie behoort je?	1	2	Eindtotaal
25 - 40 jaar	4	5	9
41 - 55 jaar	5	9	14
55 - 64 jaar	2	3	5
> 65 jaar	4	2	6
Zeg ik liever niet	1		1
Eindtotaal	16	19	35

Als de leeftijdscategorie bekeken wordt per deelsector is ook telkens de grootste vertegenwoordiging de 41-55 jarigen. **Bij de dierlijke sectoren: melkvee, pluimvee en varkens is deze relatief jonge vertegenwoordiging meer uitgesproken dan bij de plantaardige sectoren.** Bij akkerbouw is de tweede grootste groep de +65 jarigen, en bij vollegrondsgroenten zijn er evenveel 25-40 jarigen als +65 jarigen. Bij andere plantaardige sectoren: boomkwekerij, zachtfruit en glastuinbouw lijken de leeftijdscategorieën dan weer evenwichtig verdeeld en niet uitgesproken jong.

Later worden de bedrijven opgedeeld volgens of ze voornamelijk actief zijn in de dierlijke sector (minstens één dierlijke tak) of voornamelijk actief in de plantaardige sector (geen dierlijke bedrijfstakken). **Bij de plantaardige sector zijn er evenveel 25-40 jarigen als 41-55 jarigen, waar bij de dierlijke sector er vooral veel 41-55 jarigen zijn.** Bij beide sectoren is de jonge leeftijd t.o.v. gemiddeld opvallend.

Zicht op overname

Zes respondenten geven aan een overnemer te hebben voor hun bedrijf, waarvan de overname binnen drie jaar gepland is. Evenzo heeft een gelijk aantal respondenten een overnemer op de langere termijn (> 3 jaar). Dertien respondenten hebben misschien zicht op een overname maar hier nog geen duidelijkheid over terwijl tien aangeven geen overnemer te hebben.

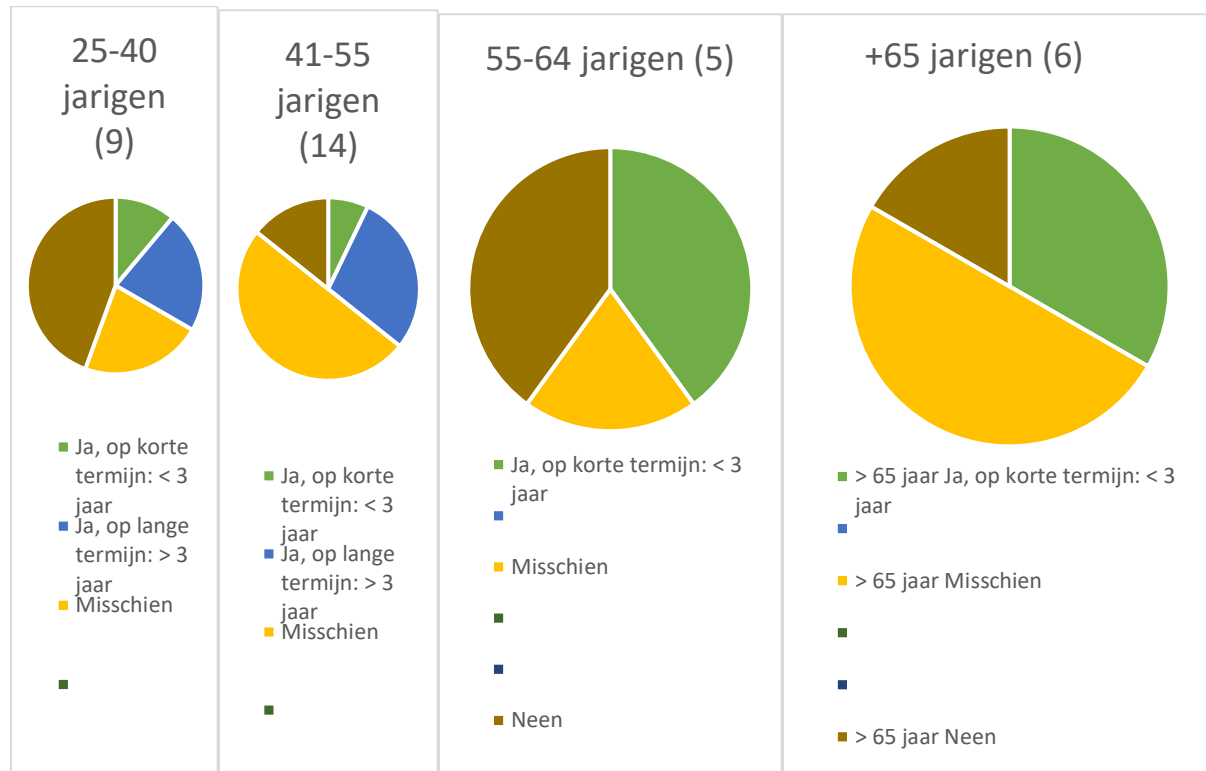
3. Heb je een overnemer voor je bedrijf?

[Meer details](#)

● Ja, op korte termijn: < 3 jaar	6
● Ja, op lange termijn: > 3 jaar	6
● Misschien	13
● Neen	10

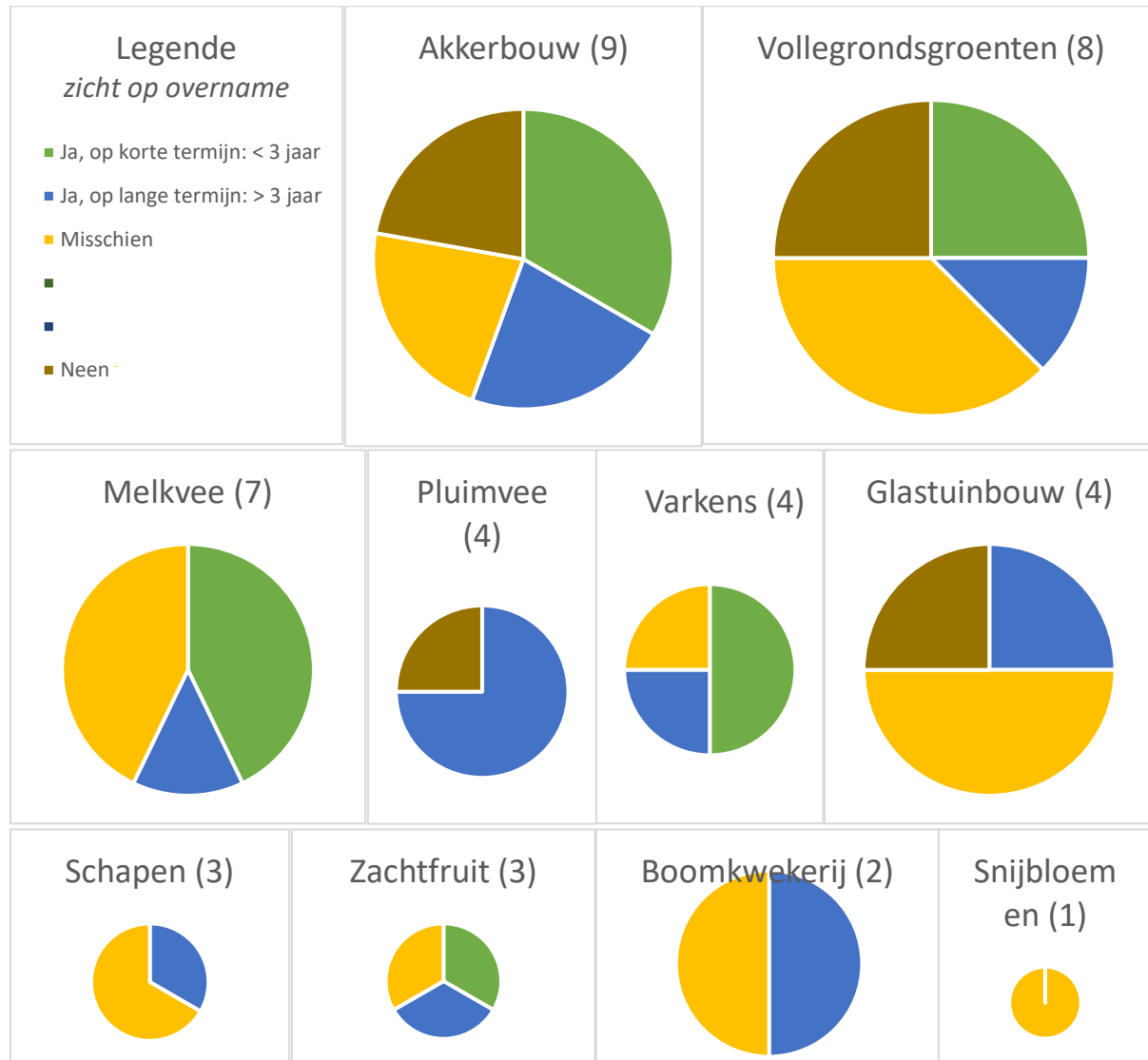

Van de respondenten die geen overnemer voor hun bedrijf hebben is er slechts één respondent die de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt (>65 jaar) en twee respondenten die de pensioenleeftijd naderen (categorie 55-64 jaar). Voor de andere categorieën is een overname minder of niet aan de orde. Het **aantal bedrijven zonder zicht op overnemer richting pensioenleeftijd is beperkt**. Het betreft 3 van de 35 respondenten ofwel slechts 8,6% van de bedrijven. Deze drie bedrijven zijn actief in verschillende sectoren: één bedrijf in de akkerbouw, één in de glastuinbouw en één in de vollegrondsgroenten.

Zicht op overname werd ook bekeken per deelsector. Hierbij werden de antwoorden van de 25-40 jarigen niet in rekening genomen, net als de respondent die geen leeftijd aangaf. Bij de deelsectoren met het grootste respondenten die aangaf hierin actief te zijn – akkerbouw, vollegrondsgroenten en melkvee met respectievelijk 9, 8 en 7 respondenten – geven respectievelijk 5, 3 en 4 respondenten aan een overnemer te hebben op korte of lange termijn. **Voor zowel akkerbouw als melkvee is heeft hiermee de meerderheid van de respondenten zicht op een overnemer.** Dit is ook het geval voor pluimvee, varkens, zachtfruit en boomkwekerij maar hier zijn de respondenten in lagere aantallen dus kunnen deze resultaten niet als representatief worden beschouwd.

Net als bij de opdeling in leeftijdscategorieën hierboven valt ook het aandeel ‘misschien’ op (geel in de figuren). **Zowel bij vollegrondsgroenten en melkvee zijn er 3 respondenten die onzeker zijn over een overname, bij melkvee zijn dit er 2.** Ook bij glastuinbouw en schapen zijn er 2 respondenten die onzeker zijn over overname, wat voor deze sectoren minstens de helft van de respondenten is (al zijn de aantallen wellicht niet representatief). Daarnaast geeft bij varkens, zachtfruit, boomkwekerij en snijbloemen 1 respondent aan onzeker te zijn over bedrijfsovername.

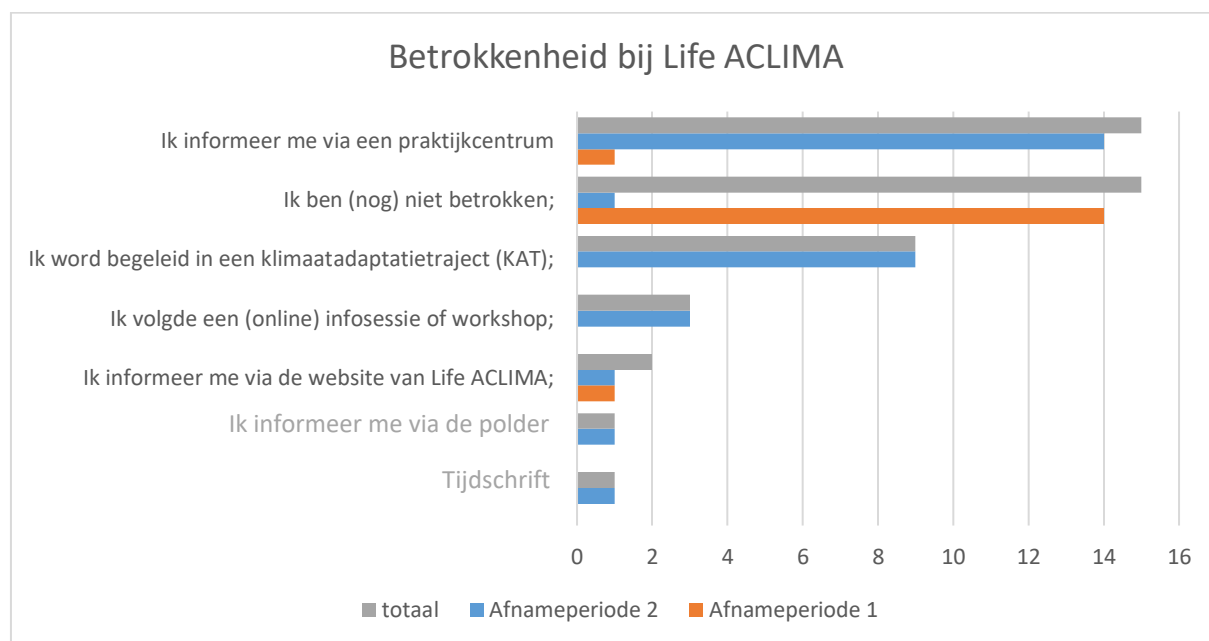

Het aandeel respondenten dat geen zicht heeft op bedrijfsovername (bruin in de figuren) is bij de sectoren beperkt tot één vierde van de respondenten (vollegrondsgroenten, pluimvee en glastuinbouw), 22% (bij akkerbouw) of geen (melkvee, varkens, schape, zachtfruit, boomkwekerij en snijbloemen).

Betrokkenheid bij Life ACLIMA

De meerderheid van de respondenten (57%) geeft aan dat ze bekend zijn met Life ACLIMA. Hier zijn vooral de praktijkcentra (42%) het grootste informatiekanal. Een vierde van alle respondenten wordt begeleid in een klimaatadaptatietraject en 8,6% van de respondenten volgden al een (online) infosessie of workshop van Life ACLIMA. Antwoorden in het grijs werden door de respondenten zelf ingevuld.

Er zijn sterke verschillen tussen afnameperiode 1 en 2. Afnameperiode 1 was op een beursstand waar passanten werden aangesproken. Het is dan ook logisch dat veel van deze respondenten aangeven (nog) niet betrokken te zijn bij Life ACLIMA. Afnameperiode 2 gebruikte contactgegevens verzameld tijdens Life ACLIMA, o.a. van de klimaatadaptatietrajecten. Dit vertaalt zich ook duidelijk in de betrokkenheid. Enkel respondenten uit afnameperiode 2 geven aan begeleid te worden in een klimaatadaptatietraject. Opmerkelijk is dat de enquêteur voor afnameperiode 2 aangaf dat veel gecontacteerde bedrijven zelf niet wisten dat ze begeleid werden in een klimaatadaptatietraject. Er zijn dus nog **kansen om de naambekendheid rond Life ACLIMA en de Life ACLIMA klimaatadaptatietrajecten te vergroten.**

Waterstromen en inwisselbaarheden

Huidig en toekomstig watergebruik

In onderstaande tabel worden de resultaten weergegeven op de vragen 'welk water gebruik je nu op jouw bedrijf' en 'welk water wil je in de toekomst gebruiken'. Het gaat dus over de intentie van de bedrijfsvoerder over het al dan niet gebruiken van een waterstroom. Deze gegevens werden **zowel op groepsbasis** (dus als som van het watergebruik per stroom) bekeken **als op individuele basis**. Bij de individuele basis werd per respondent gekeken of er een verschil in hun individueel toekomstig intentioneel watergebruik tegenover hun huidig watergebruik was per aangegeven waterstroom. Het aantal respondenten die hier een verschil aangaf (meer of minder water van deze stroom) werd dan vervolgens opgeteld.

De waterbronnen werden ook opgedeeld in **niet-duurzame** (grondwater en leidingwater, aangeduid in rood in de tabel), **semi-duurzame** (oppervlaktewater, geel in de tabel) en **duurzame** (regenwater, hergebruikt (niet)-bedrijfseigen water: groen in de tabel) waterbronnen. Bij oppervlaktewater kan het gebruik ervan duurzaam beschouwd worden in periodes van wateroverlast zoals in de winter maar in de zomer is dit een schaarse en dus niet-duurzame bron.

Bij niet-duurzame waterbronnen is een daling in het gebruik van deze waterstroom gebruikelijk. Bij een duurzame waterbron is een toename in het aantal respondenten die gebruik maakt van deze stroom wenselijk.

Waterbron in gebruik	Groepsbasis					Individuele basis		
	Aantal nu	nu (%)	Aantal in de toekomst	toekomst (%)	% verschil toekomst t.o.v. nu	aantal minder de toekomst	aantal meer in de toekomst	
Grondwater;	22	26%	10	15%	-10%	11	0	
Leidingwater;	12	14%	6	9%	-5%	6	1	
Oppervlaktewater	9	10%	9	14%	3%	3	3	
Regenwater	28	33%	29	45%	12%	3	5	
Hergebruikt bedrijfseigen water	5	6%	6	9%	3%	3	3	
Hergebruikt niet-bedrijfseigen water	9	10%	4	6%	-4%	0	3	
Eindtotaal	86	100%	65	100%	0%	26	15	

Op groepsbasis wordt er tussen nu en het toekomstig intentioneel watergebruik een **afname aangegeven in het gebruik van grondwater (-10%) en leidingwater (-5%)**. Dit is een verwachte en gewenste ontwikkeling aangezien het over niet-duurzame waterbronnen gaat. Ook op individuele basis zien we deze ontwikkeling: 11 respondenten geven aan dat ze in de toekomst minder grondwater willen gebruiken op hun bedrijf en 6 respondenten willen minder leidingwater gebruiken op hun bedrijf (aangeduid in rood).

Bij de duurzame waterstroom regenwater is er een toename aantal respondenten die deze waterstroom willen gebruiken op groepsniveau (12%). Deze trend is er ook op individuele basis waar 5 respondenten aangeven dat ze nu nog geen regenwater gebruiken maar dit in de toekomst wel willen. Voor de duurzame waterstroom **hergebruikt niet-bedrijfseigen water geven 3 respondenten aan dat ze deze stroom nu nog niet gebruiken maar dit in de toekomst wel willen.** Deze ontwikkeling is echter niet terug te vinden op groepsniveau waar een lichte daling (-4%) is van het aantal respondenten dat in de toekomst hergebruikt niet-bedrijfseigen water wil

gebruiken. Mogelijk heeft dit te maken met het voorbeeld dat werd aangegeven in de enquête: RWZI-water of effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties waar de wetgeving momenteel beperkingen oplegt.

Bij het gewenste gebruik van oppervlaktewater en hergebruikt bedrijfseigen water kunnen er moeilijk conclusies getrokken worden. Op groepsbasis zien we telkens een toename van 3% en op individuele basis zijn er ook telkens 3 respondenten die aangeven dat ze meer oppervlaktewater of hergebruikt bedrijfseigen water willen gebruiken en ook telkens 3 respondenten die aangeven dat ze minder van deze stromen willen gebruiken in de toekomst.

Intentie tot inwisselen van waterbronnen

Per respondent werd ook gekeken welke stromen werden aangegeven de huidige waterstromen te vervangen. Afhankelijk of de inwisseling van de toekomstige waterbron ten opzichte van de huidige waterbron een duurzame (wenselijke) ontwikkeling is wordt de tabel opgedeeld in vier kwadranten. Onderstaande tabel geeft weer hoeveel keer een waterstroom wordt aangegeven door de respondenten. Het betreft hier zowel het behouden van dezelfde waterstroom (kolom zelfde waterbron, in grijs) als het inwisselen van de ene waterbron voor een andere (kolom andere waterbron).

totaal aantal inwisselbaarheden (kwadrant)	zelfde waterbron (aantal)	andere waterbron (aantal)	totaal (aantal)	totaal (%)
niet -duurzaam naar duurzaam (rechts boven)		25	25	26%
duurzaam naar duurzaam (rechts onder)	29	7	36	37%
Niet/semi -duurzaam naar niet/semi-duurzaam (links boven)	23	7	30	31%
duurzaam naar niet-duurzaam (links onder)		6	6	6%
eindtotaal	52	45	97	100%

Meer dan de helft (54%) van de inwisselbaarheden is het **behouden van dezelfde huidige waterbron**. Hierbij gaat het over 29 **duurzame waterbronnen (30%)**, 8 **semi- (8%)** en 15 **(15%) niet-duurzame waterbronnen** die behouden blijven. Daarnaast zijn **één vierde (26%)** van de inwisselbaarheden het inwisselen van een niet/semi-duurzame naar een duurzame waterbron, wat als een zeer gewenste ontwikkeling wordt beschouwd. 6% wisselt een duurzame voor een niet-duurzame waterbron in, een ongunstige ontwikkeling die hier slechts beperkt wordt aangegeven door de respondenten.

De volgende tabel diept bovenstaande cijfers verder uit. Per individuele waterstroom werd geteld hoeveel respondenten deze inwisselbaarheid aangeven. Waterstromen waar de respondent van plan is deze zowel nu als in de toekomst te blijven gebruiken worden in de tabel aangeduid in de

grijze vakjes. Opnieuw zijn de rij- en tabeltitels groen, geel of rood gekleurd afhankelijk of het een niet-, semi- of duurzame waterbron betreft.

Binnen het kwadrant rechts boven zitten de meest gewenste ontwikkelingen: hier worden niet/semi-duurzame waterstromen ingewisseld voor duurzame waterstromen. **Meestal wordt een niet/semi-duurzame bron ingewisseld voor regenwater als duurzame waterbron.** Zo geven 8 (of 23% van de) respondenten aan grondwater te willen inwisselen voor regenwater, 6 (of 17%) leidingwater te willen inwisselen voor regenwater en 4 (of 11%) oppervlaktewater te willen inwisselen voor regenwater. Verder geven nog 2 respondenten aan oppervlaktewater te willen inwisselen voor hergebruikt bedrijfseigen water en nog 2 respondenten geven aan grondwater te willen inwisselen voor hergebruikt niet-bedrijfseigen water. De andere inwisselbaarheden zijn verwaarloosbaar.

Het kwadrant rechts onder betreft duurzame waterbronnen die ingewisseld worden voor (al dan niet andere) duurzame waterbronnen. **Water van duurzame waterbronnen dat in de toekomst opnieuw een duurzame bron kent wordt vooral bij dezelfde waterbron gehaald en weinig ingewisseld voor een andere duurzame bron. 74% van de respondenten (26 respondenten) geven aan dat ze nu al regenwater gebruiken en dit ook zullen gebruiken in de toekomst.** Verder zijn er 2 respondenten die aangeven hergebruikt bedrijfseigen water ook in de toekomst te gebruiken en geven nog 2 respondenten aan regenwater in de toekomst in te wisselen voor hergebruikt niet-bedrijfseigen water. De andere inwisselbaarheden binnen dit kwadrant worden telkens exact door 1 respondent aangegeven en worden als verwaarloosbaar beschouwd.

Het kwadrant links boven betreft niet/semi-duurzame waterbronnen ingewisseld voor (al dan niet andere) niet/semi-duurzame waterbronnen en kleurt geel of lichtoranje. Dit is geen gewenste ontwikkeling maar in sommige gevallen (bijvoorbeeld drinkwater voor vee) kunnen kwaliteitseisen zorgen dat deze bronnen (bijvoorbeeld leidingwater) moeilijk inwisselbaar zijn voor duurzame bronnen. Binnen dit kwadrant blijkt dat **water van niet/semi- duurzame waterbronnen dat in de toekomst opnieuw een niet/semi- duurzame bron kent vooral bij dezelfde waterbron gehaald wordt en weinig wordt ingewisseld voor een andere niet/semi-duurzame bron.** Zo geven 29% van de respondenten (10 respondenten) aan nu grondwater te gebruiken en dit ook te blijven gebruiken in de toekomst. Voor de stromen oppervlaktewater en leidingwater geven respectievelijk 23% en 14% van de respondenten (8 en 5 respondenten) aan deze zelfde stromen te zullen gebruiken in de toekomst. Een andere inwisselbaarheid binnen dit kwadrant is dat 11% of **4 respondenten aangeven grondwater in te wisselen voor oppervlaktewater, wat ook een gewenste ontwikkeling is.**

Het kwadrant links onder betreft duurzame waterbronnen die ingewisseld worden voor niet/semi-duurzame waterbronnen, donker oranje gekleurd in de tabel. Dit is zeker geen gewenste ontwikkeling. Deze inwisselbaarheden worden slechts beperkt aangegeven door de respondenten. Enkel de inwisselbaarheid tussen hergebruikt bedrijfseigen water naar

oppervlaktewater wordt aangegeven door 2 respondenten of 6% van de respondenten. Deze inwisselbaarheid kan gewenst zijn in periodes van wateroverlast zoals in de winter maar ongewenst in droogteperiodes waarin oppervlaktewater schaars is.

	watergebruik gewenst in de toekomst					
Waterbron in gebruik nu	Grondwater	Leidingwater	Oppervlaktewater	Regenwater	Hergebruikt bedrijfseigen water	Hergebruikt niet-bedrijfseigen
Grondwater	10	0	4	8	1	2
Leidingwater	1	5	1	6	1	0
Oppervlaktewater	0	1	8	4	2	1
Regenwater	1	1	1	26	1	2
Hergebruikt bedrijfseigen water	0	0	2	1	2	1
Hergebruikt niet-bedrijfseigen water	0	0	1	1	1	1

In volgende analyses wordt bekeken of er tussen deze bevindingen verschillen zijn tussen bedrijven voornamelijk actief in de plantaardige sector of de dierlijke sector. De methodiek voor de laatste tabel wordt hier herhaald maar nu zijn de waarden opgesplitst tussen de twee sectoren.

	PLANT				DIER			
totaal aantal inwisselbaarheden	zelfde waterbron (aantal)	andere waterbron (aantal)	totaal (aantal)	totaal (%)	zelfde waterbron (aantal)	andere waterbron (aantal)	totaal (aantal)	totaal (%)
niet -duurzaam naar duurzaam		9	9	18%		16	16	34%
duurzaam naar duurzaam	20	4	24	49%	10	3	13	28%
niet -duurzaam naar niet-duurzaam	11	2	13	27%	10	5	15	32%
duurzaam naar niet-duurzaam		3	3	6%		3	3	6%
eindtotaal	31	18	49	100%	20	27	47	100%

Voor de meest gewenste ontwikkeling - het inwisselen van niet-duurzame waterbronnen voor duurzame waterbronnen - is een duidelijk verschil te zien in het aantal inwisselbaarheden tussen de sectoren. Bij de plantaardige sector zijn dit er 9 (of 18%) waar dit er voor de dierlijke sector 16 (of 34%) zijn. In de detailtabel (hieronder) is opnieuw bij beide sectoren te zien dat de niet/semi-duurzame waterbronnen vooral ingewisseld worden voor regenwater al is dit bij de plantaardige sector niet zo uitgesproken. **Waar bij de dierlijke sector 5, 5 en 2 inwisselbaarheden worden**

genoteerd voor het inwisselen van respectievelijk grondwater, leidingwater en oppervlaktewater voor regenwater is dit bij de plantaardige sector in dezelfde volgorde slechts 3, 1 en 2.

Detailtabel 1	watergebruik in de toekomst PLANT						watergebruik in de toekomst DIER					
Waterbron in gebruik nu	Gro ndw ater	Leidi ngw ater	opper vlakte water	Reg enw ater	Hergeb ruikt bedrijfs eigen	Hergeb ruikt niet- bedrijfs eigen	Gro ndw ater	Leidi ngw ater	opper vlakte water	Reg enw ater	Hergeb ruikt bedrijfs eigen	Hergebru ikt niet- bedrijfsei gen water
Grondwater;	4	0	1	3	0	1	6	0	3	5	1	1
Leidingwater;	0	2	0	1	0	0	1	1	1	5	1	0
oppervlaktewater	0	1	5	2	1	1	0	0	3	2	1	0
Regenwater	0	1	1	17	1	2	1	0	0	9	0	0
Hergebruikt bedrijfseigen	0	0	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0
Hergebruikt niet- bedrijfseigen	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	0

Dat deze inwisselbaarheid van niet/semi- duurzame naar duurzame waterbronnen zo populair is bij de dierlijke sector kan verklaard worden omwille van de beschikbare dakoppervlakte. Stallen voor vee kunnen makkelijk aangewend worden om regenwater op te vangen. De interesse in deze bron vanuit de dierlijke sector is dan ook logisch.

Bij vollegrondsgroententelers is dit bijvoorbeeld een veel mindere evidentie. Vaak is er niet de beschikbare dakoppervlakte om regenwater op grote schaal op te vangen. Dit wordt ook zo genoteerd in één van de klimaatadaptatietrajecten waar de zoektocht naar een waterbron een complexe uitdaging bleek. Bij glastuinbouwers is dakoppervlakte dan weer alomtegenwoordig. In onderstaande tabel (Detailtabel 2) werd de vergelijking gemaakt tussen de deelsectoren vollegrondsgroenten, akkerbouw en glastuinbouw.

Vooraf bij akkerbouw zijn er meer inwisselbaarheden van niet/semi-duurzame waterbronnen naar duurzame waterbronnen. Verder is vooral het behoud van regenwater opvallend.

Detailtabel 2	watergebruik i/d toekomst VOLLEGRONDS						watergebruik i/d toekomst AKKERBOUW					
Waterbron in gebruik nu	Gro ndw ater	Leidi ngw ater	opper vlakte water	Reg enw ater	Hergeb ruikt bedrijfs eigen	Hergeb ruikt niet- bedrijfs eigen	Gro ndw ater	Leidi ngw ater	opper vlakte water	Reg enw ater	Hergeb ruikt bedrijfs eigen	Hergebru ikt niet- bedrijfsei gen water

Grondwater;	4					4			2
Leidingwater;		3		1			3		1
oppervlaktewater		1	4		1		1	4	1 1
Regenwater		1		9	1		1		9 1
Hergebruikt bedrijfseigen					1				1 1
Hergebruikt niet-bedrijfseigen									
watergebruik toekomst GLASTUINBOUW									
Waterbron in gebruik nu	Gro ndw ater	Leidi ngw ater	opper vlakte water	Reg enw ater	Hergeb ruikt bedrijfs eigen	Hergeb ruikt niet- bedrijfs eigen			
Grondwater;	2		1			1			
Leidingwater;		2							
oppervlaktewater			1						
Regenwater			1	3		1			
Hergebruikt bedrijfseigen			1		1	1			
Hergebruikt niet-bedrijfseigen									

Verder zit het overwicht (24 inwisselbaarheden of 49% van totaal) bij de plantaardige sector net als in de eerste tabel op de groep 'duurzaam naar duurzaam' waarbij de overgrote meerderheid (20 inwisselbaarheden) bij dezelfde bron blijft. In detailtabel 1 is te zien dat van deze 20 inwisselbaarheden er 17 het behouden van regenwater als waterbron vertegenwoordigen. Bij de dierlijke sector is dit anders, slechts een vierde van de inwisselbaarheden (13 of 28%) vertegenwoordigen de groep 'duurzaam naar duurzaam'. Binnen de groep 'duurzaam naar duurzaam' voor de dierlijke sector is ook het deel zelfde waterbron lager. In de detailtabel zijn er 'slechts' 9 inwisselbaarheden aangegeven die het behouden van regenwater vertegenwoordigen.

Bij de groep 'niet/semi-duurzaam naar niet/semi- duurzaam' zit voor beide sectoren het gewicht vooral op het behouden van dezelfde niet-duurzame bronnen en worden deze weinig ingewisseld voor een andere niet-duurzame bron. Er is wel een accentverschil binnen de verschillende waterstromen tussen beide sectoren. **Voor de plantaardige sector wordt vooral aangegeven oppervlaktewater te willen behouden** (5 inwisselbaarheden) en in iets mindere mate grondwater (4 inwisselbaarheden). **Bij de dierlijke sector ligt de nadruk veel sterker op het behouden van**

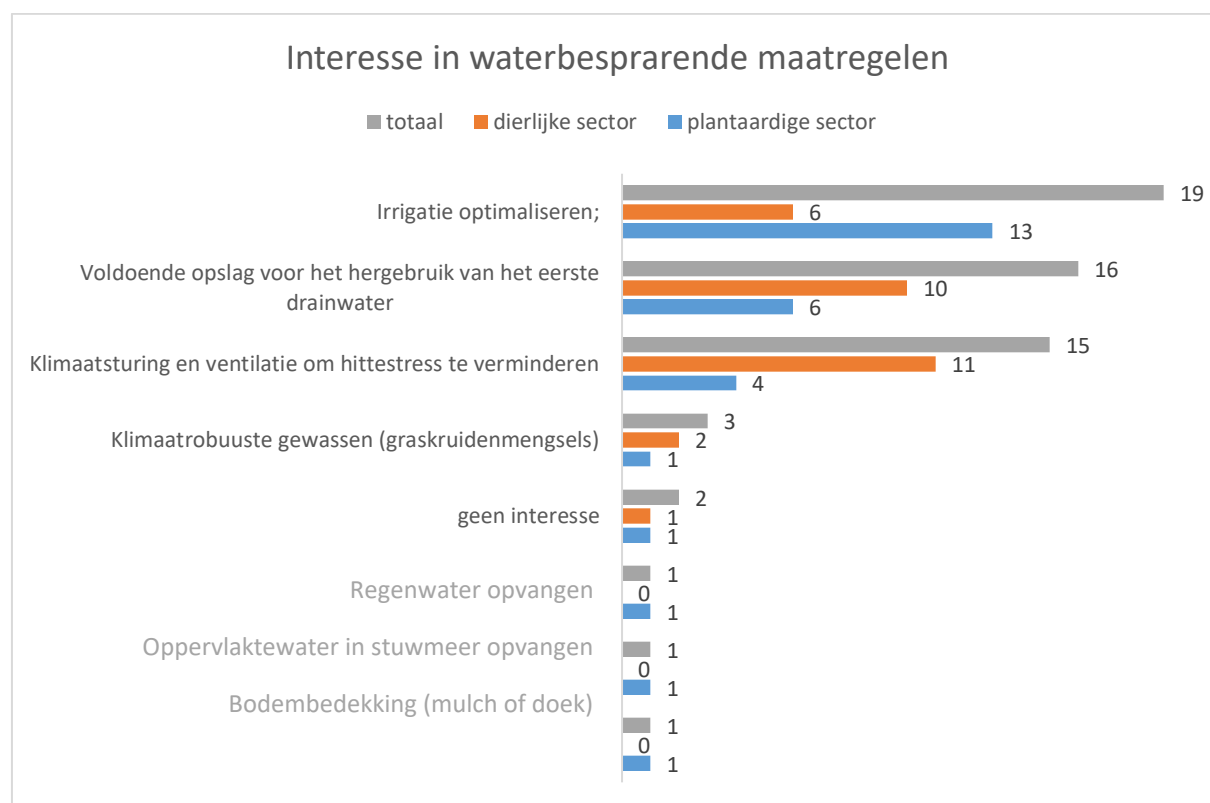
grondwater (6 inwisselbaarheden) en veel minder op het behouden van oppervlaktewater (3 inwisselbaarheden).

Besluit: Het gebruik van regenwater is voor de dierlijke sector nog een nieuwere gewenste waterstroom voor de toekomst die vaker dan bij de plantaardige sector nog niet aanwezig is op het bedrijf. Waar men in de plantaardige sector de nadruk legt op het behoud van regenwater als waterbron ziet men regenwater in de dierlijke sector als duurzame vervangwaterbron voor niet-duurzame waterbronnen zoals grondwater, leidingwater of oppervlaktewater.

Interesse in maatregelen toekomstgericht watergebruik

Water besparen

Bijna alle respondenten (94%) geeft aan interesse te hebben in waterbesparende maatregelen. Dit is zeer positief gezien water besparing/ water efficiëntie optimaliseren de eerste stap is duurzaam watergebruik, ook volgens de Ladder van Lansink (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, sd).

Meer dan de helft (54%) van de respondenten (19 respondenten) geeft aan interesse te hebben in het **optimaliseren van irrigatie**. Van deze respondenten zijn dubbel zoveel actief in de

plantaardige sector ten opzichte van de dierlijke sector. Dit is een te verwachten uitkomst. Bedrijven actief in de dierlijke sector telen vooral voedergewassen en ook akkerbouwgewassen. Over het algemeen zijn deze gewassen minder waterintensief dan bijvoorbeeld vollegrondsgroenten. Voedergewassen zoals maïs en gras wordt over het algemeen niet geïrrigeerd (beregend) maar vaak wel in de zandstreek zoals De Kempen. **Sommige landbouwbedrijven in Antwerpen en Noord-Limburg zijn echt wel afhankelijk van irrigatie** om voldoende kwalitatief ruwvoer te produceren, dus regionaal is dat belang wel groot. De watergift is opnieuw hier afhankelijk van het gewas en de lokale situatie: bij maïs is de periode van beregening heel kort (enkel net voor de bloei) wanneer droogtestress kritiek zou zijn.

Bij de waterbesparende maatregel **‘voldoende opslag voor het hergebruik van het eerste drainwater’**, waar de kleine helft van de respondenten (46% of 16 respondenten) aangeeft interesse in te hebben, is de verdeling tussen de sectoren omgekeerd. Hier zijn slechts 6 respondenten actief in de plantaardige sector en 10 respondenten actief in de dierlijke sector. De interesse vanuit de plantaardige sector is logisch, gezien drainwater (van toepassing in de glastuinbouwsector) genoemd wordt. Opmerkelijk is de grote interesse vanuit de dierlijke sector. Door de enquêteur weten we dat **drainwater hier door de dierlijke sector geïnterpreteerd werd als opslag bijvoorbeeld voor spoelwater voor melkvee/pluimveestallen**. De vraag naar extra opslag is dan ook een opvallende vraag waar veel landbouwbedrijven mee zitten. Vooral dan de opslag van het spoelwater is een probleem bij de pluimveesector. Deze ACLIMA-actie kan dan ook op veel interesse rekenen, ook in de klimaatadaptatietrajecten.

Ook voor de maatregel ‘klimaatsturing en ventilatie om hittestress te verminderen’ is veel interesse, aangegeven door 15 of zo’n 43% van de respondenten. Zoals verwacht komt deze interesse vooral uit de dierlijke sectoren (11 respondenten) maar geven toch ook 4 respondenten voornamelijk actief in de plantaardige sector hier interesse aan. **Ook bij glastuinbouw of zachtfruit kan klimaatsturing een thema voor hittestress bij planten een thema zijn**. Hittestress wordt bij planten geassocieerd met schadeverschijnselen zoals brandvlekken op de gewassen. Hier heeft Life ACLIMA echter geen specifieke acties op gericht, al kunnen er linken gelegd worden met de acties ‘irrigatie optimaliseren’ of de specifieke ‘decision support tool’ voor aardbei.

Voor de actie **‘klimaatrobuuste gewassen’** is er interesse aangegeven door 3 respondenten (of zo’n 9%), zowel vanuit dierlijke (2 respondenten) als uit plantaardige sectoren (1 respondent). Voor de overige maatregelen was er slechts 1 respondent die aangaf hier interesse in te hebben. 2 respondenten gaven aan geen interesse te hebben in waterbesparende maatregelen.

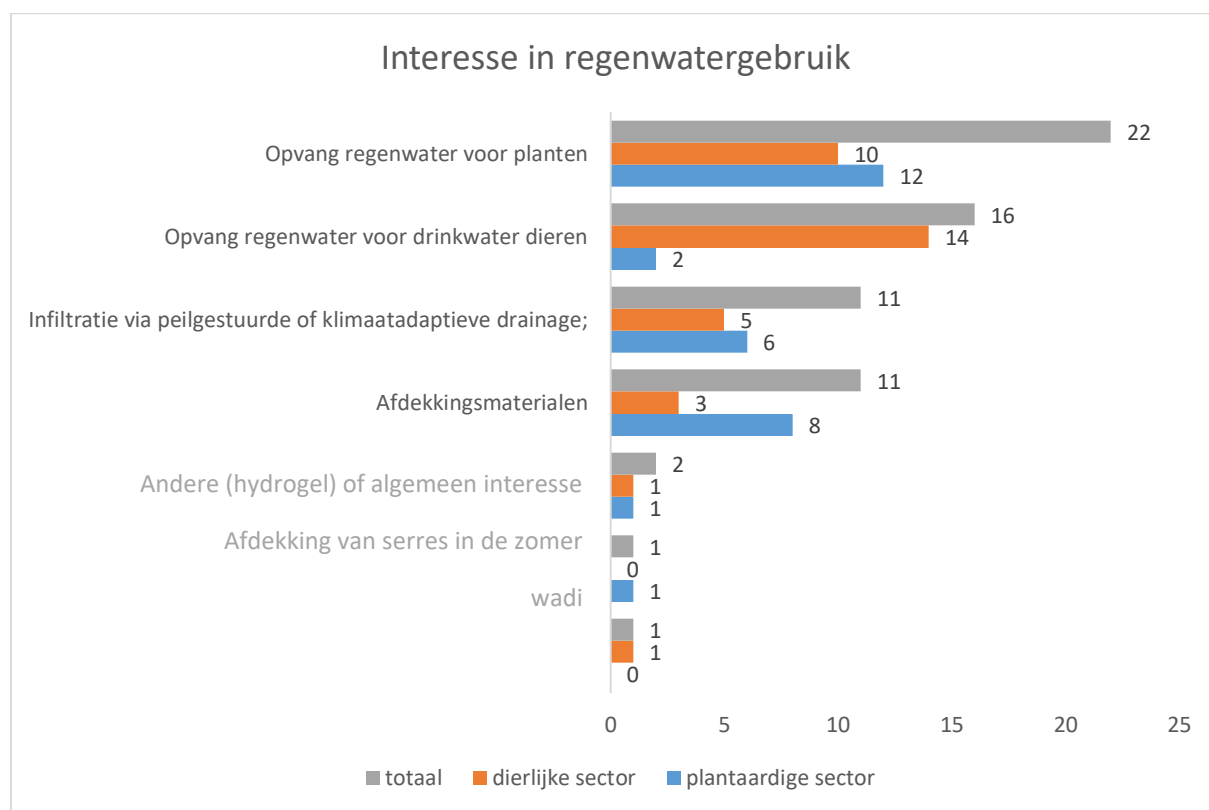
Regenwatergebruik

Alle respondenten geven aan interesse te hebben in regenwatergebruik. 63% van hen wil regenwater opvangen voor planten, 46% voor dieren, 31% voor infiltratie via peilgestuurde of klimaatadaptieve drainage en nog eens 31% heeft interesse in afdekkingsmaterialen om verdampingsverliezen bij regenwateropvang te beperken. Voor de andere maatregelen rond

regenwatergebruik (afdekking van serres in de zomer, hydrogel, algemene interesse en wadi) is er telkens maar 1 respondent met interesse.

Voor het opvangen van regenwater voor planten zijn 12 respondenten vnl. actief in de plantaardige sector maar ook 10 respondenten vnl. actief in de dierlijke sector. **Regenwateropvang voor planten is dus ook van belang bij teelten voor de dierlijke sector** zoals voedergewassen en akkerbouw die dikwijls gepaard gaat met deze sector. Opvang van regenwater voor dieren is dan weer bijna uitsluitend van belang voor de dierlijke sector (14 respondenten waar voor de plantaardige sector maar 2 respondenten interesse aangeven).

Bij de maatregel 'infiltratie via peilgestuurde of klimaatadaptieve drainage' is er een gelijkaardige interesse in beide sectoren: 6 en 5 respondenten voor de plantaardige en dierlijke sector respectievelijk. Voor de maatregel 'afdekkingsmaterialen' is de interesse dan weer vooral uitgesproken vanuit de plantaardige sector met 8 respondenten waar voor de dierlijke sector slechts 3 respondenten interesse tonen.

Waterhergebruik

22 respondenten of 63% van de respondenten geeft aan interesse te hebben in waterhergebruik. Dit is opvallend minder dan bij de maatregelengroep rond waterbesparing en regenwatergebruik. De verklaring hiervoor is dat maatregelen rond waterhergebruik vaak complexer of minder

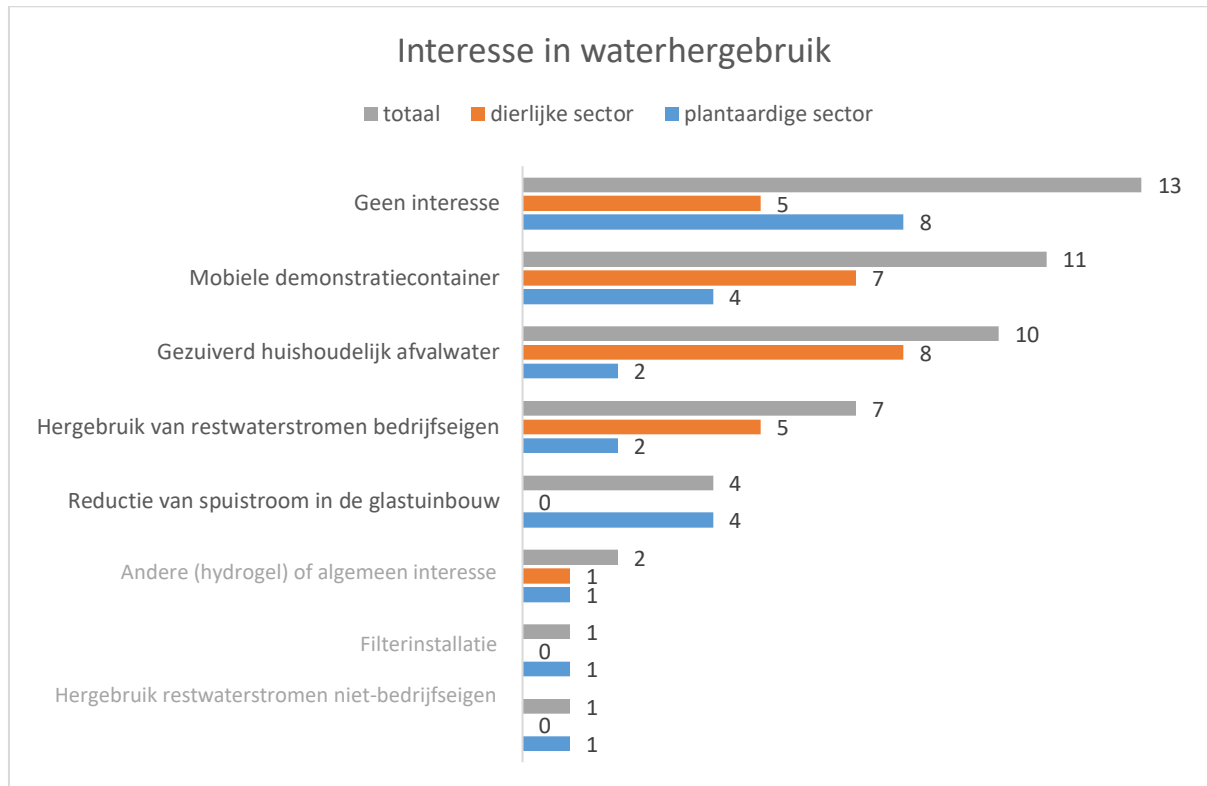
evident zijn bijvoorbeeld omwille van een nodige zuiveringsstap of omwille van wetgevende knelpunten. Deze lagere algemene interesse hoeft niet problematisch te zijn, waterhergebruik komt namelijk hoger voor op de Ladder van Lansink (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, sd), waarin gesteld wordt dat voor duurzaam watergebruik in de eerste plaats moet worden gewerkt aan waterbesparing, daarna aan regenwatergebruik en pas later aan waterhergebruik. Zo zijn ook de Life ACLIMA acties opgesteld volgens deze logica.

11 of 31% van de respondenten heeft interesse in de **inzet van een mobiele demonstratiecontainer** met verschillende zuiveringstechnieken. Hier is **een grotere interesse vanuit de dierlijke sector** met 7 respondenten t.o.v. de plantaardige sector met 4 respondenten die interesse aangeven in deze maatregel. **Ook bij de maatregelen 'gezuiverd huishoudelijk afvalwater' en 'hergebruik van restwaterstromen'** is deze trend waar te nemen met duidelijk meer interesse vanuit de dierlijke sector met respectievelijk 8 t.o.v. 2 en 5 t.o.v. 2 respondenten met interesse.

Voor de plantaardige sector zijn de twee maatregelen waar meest interesse in is (telkens interesse van een vierde van de bedrijven, 4 of 24% v/d respondenten) de inzet van een mobiele demonstratiecontainer met verschillende zuiveringstechnieken en de reductie van spuiroom in de glastuinbouw. Deze laatste maatregel is specifiek gericht op glastuinbouw als plantaardige sector en kent dan ook geen interesse vanuit de dierlijke sector.

Voor drie andere maatregelen is er weinig interesse, telkens maar aangegeven door één respondent, wel telkens een bedrijf voornamelijk actief in de plantaardige sector: 'filterinstallatie', 'hergebruik restwaterstromen niet-bedrijfseigen', 'hydrogel'. Daarnaast gaf nog één bedrijf aan interesse te hebben in hergebruik 'als de wet het toelaat'.

13 respondenten of 37% van de respondenten geven aan geen interesse te hebben in waterhergebruik. Dit zijn de helft (8 van de 17) van de bedrijven vnl. actief in de plantaardige sector en een vierde (5 van de 18) van de bedrijven vnl. actief in de dierlijke sector. **Bij de dierlijke sector is er algemeen een grotere interesse in waterhergebruik.** De verklaring hiervoor wordt gezocht in het dat over het algemeen de dierlijke bedrijven nog een grotere weg kunnen afleggen in de waterhergebruik dan de plantaardige. Ook lastenboeken of de duurzaamheidsmonitor in de melkveesector bv. stimuleren wel meer en meer duurzaam watergebruik.

Gedragsverandering

Ondernomen actie in de afgelopen 5 jaar

25 respondenten of (71%) hebben aangegeven dat ze in de afgelopen vijf jaar actie hebben ondernomen met betrekking tot water op hun bedrijf, terwijl 10 respondenten aangaven dat ze dat niet hebben gedaan. Deze bevindingen wijzen op een kans om te werken aan bewustwording en het overtuigen van meer bedrijven om maatregelen te nemen met betrekking tot waterbeheer.

10. Ondernam jij in de afgelopen 5 jaar actie rond water op jouw bedrijf?

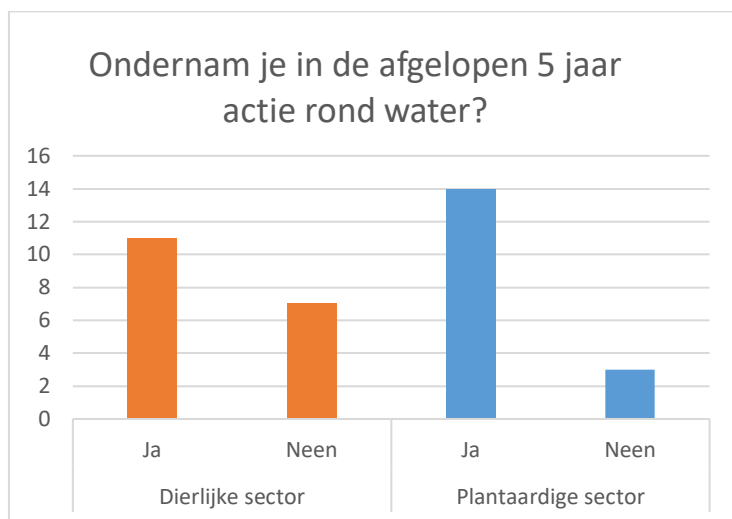
[Meer details](#)

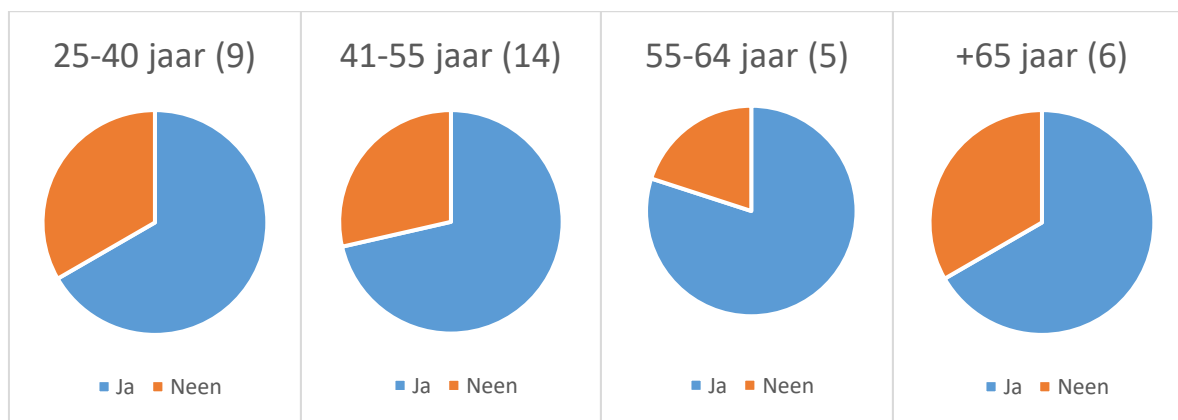
Uit de ervaring van de enquête afnemer blijkt echter dat 'neen' geïnterpreteerd werd als 'ik was al reeds langer bezig met actie rond duurzaam watergebruik' en 'ja' werd geïnterpreteerd was als

‘sinds 5 jaar ben ik veel méér bezig met actie rond duurzaam watergebruik’. Er kan dus gesteld worden dat **alle respondenten bewust bezig zijn met toekomstgericht watergebruik**. Zo vinden we in de opmerkingen van de respondenten: ‘We vinden zuinig waterverbruik al altijd belangrijk’ of ‘Wij moeten verder denken ook voor de komende generaties en de problemen niet uit de weg gaan maar aanpakken.’

Als er wordt vergeleken tussen de dierlijke en plantaardige sector is het **aandeel bedrijven dat de afgelopen jaar meer actie ondernam rond water groter bij de plantaardige sector**.

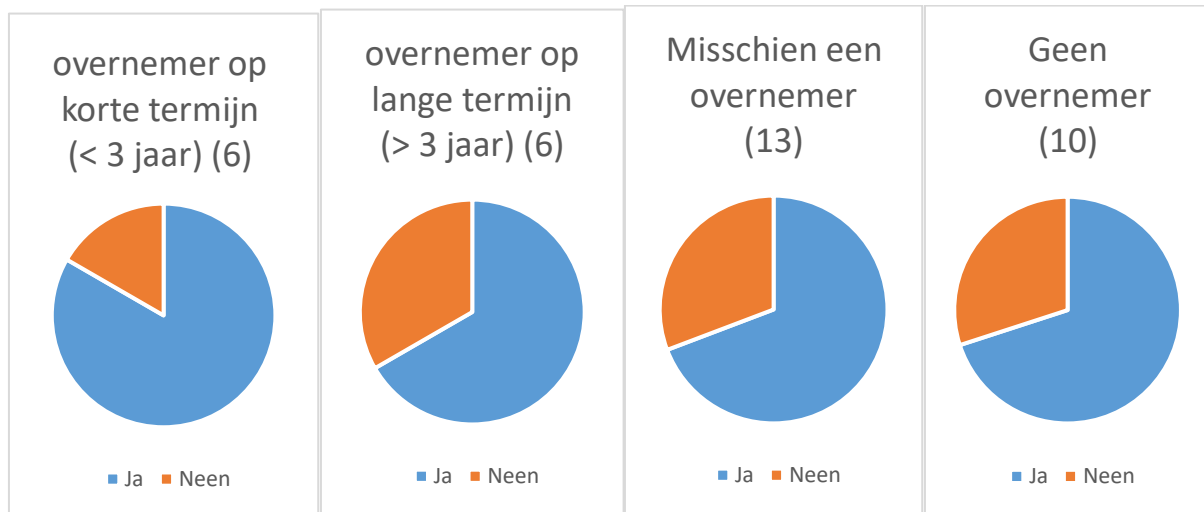

Naargelang de leeftijdscategorie is er ook een trend te merken in het aandeel respondenten die aangeeft actie te hebben ondernomen in de afgelopen vijf jaar. Hier lijkt een **toenemende leeftijd (tussen 25 tot 64 jaar) te correleren met een groeiend aandeel respondenten die actie heeft ondernomen de afgelopen vijf jaar**. Vanaf de leeftijd van 65 jaar gaat deze trend echter niet meer op. Tussen haakjes staan het aantal respondenten per leeftijdscategorie hieronder.

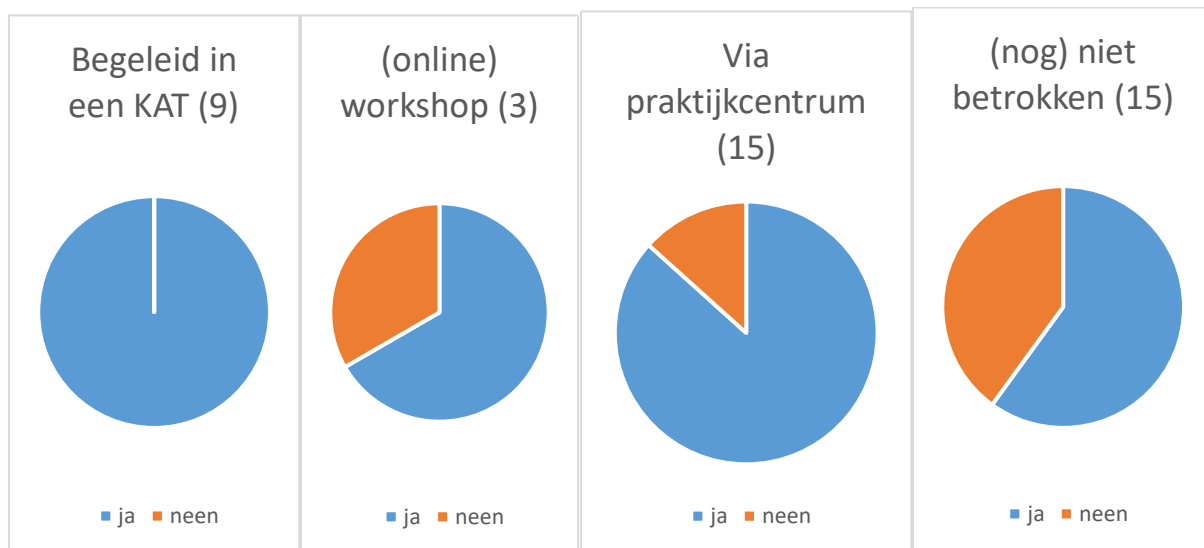

Ook is het **opvallend dat respondenten die aangaven een overnemer te hebben op korte termijn (<3 jaar) meer actie ondernomen hebben de afgelopen vijf jaar**. Voor de andere categorieën:

overnemer op langere termijn (>3 jaar), misschien een overnemer of geen overnemer zijn geen wezenlijke verschillen op te merken.

Als we kijken naar of de betrokkenheid bij ACLIMA invloed heeft op het ondernemen van actie in de afgelopen vijf jaar blijkt dat **bedrijven die actief betrokken zijn bij Life ACLIMA meer actie hebben ondernomen: bij begeleiding in een klimaatadaptatietraject of door info te verzamelen via één van de praktijkcentra**. Bedrijven die enkel een (online) workshop volgden gaven niet aan meer actie te hebben ondernomen dan bedrijven die niet betrokken zijn bij Life ACLIMA.

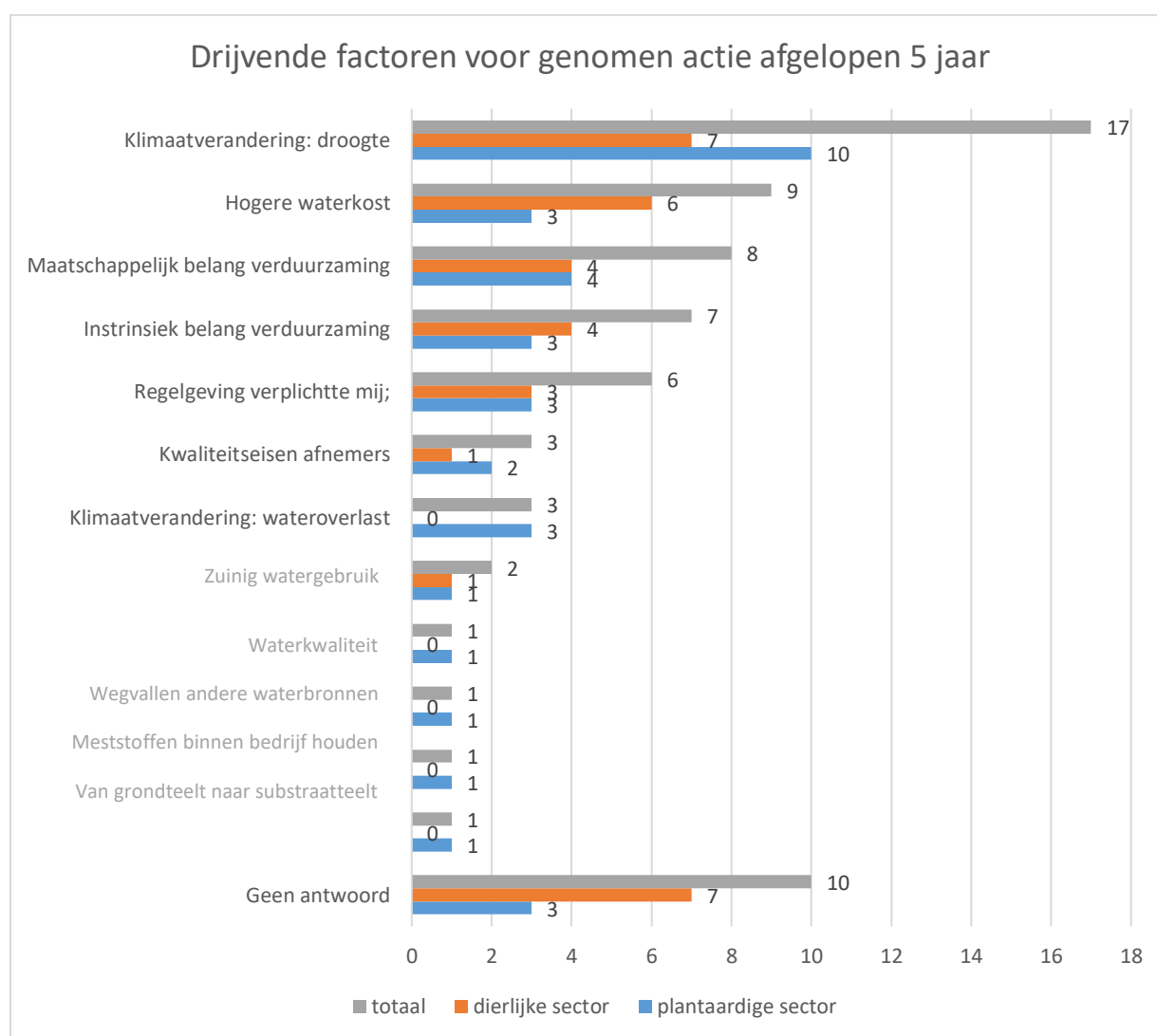

Drijvende factoren voor het ondernemen van actie

Vooral de toegenomen droogte omwille van klimaatverandering wordt aangegeven als de grootste oorzaak voor het ondernemen van actie, door 17 of 68% van de respondenten op deze vraag. Daarnaast worden ook de **hogere waterkost, maatschappelijke verwachtingen, het eigen**

belang aan duurzaamheid en een verplichtende regelgeving als drijvende factoren genoemd door respectievelijk 9 (of 36%), 8 (of 32%), 7 (of 28%) en 6 (of 24%) respondenten op deze vraag. Kwaliteitseisen door afnemers en wateroverlast omwille van klimaatverandering werden telkens door 3 (of 12%) van de respondenten op deze vraag als drijvende factor genoemd voor het ondernemen van actie.

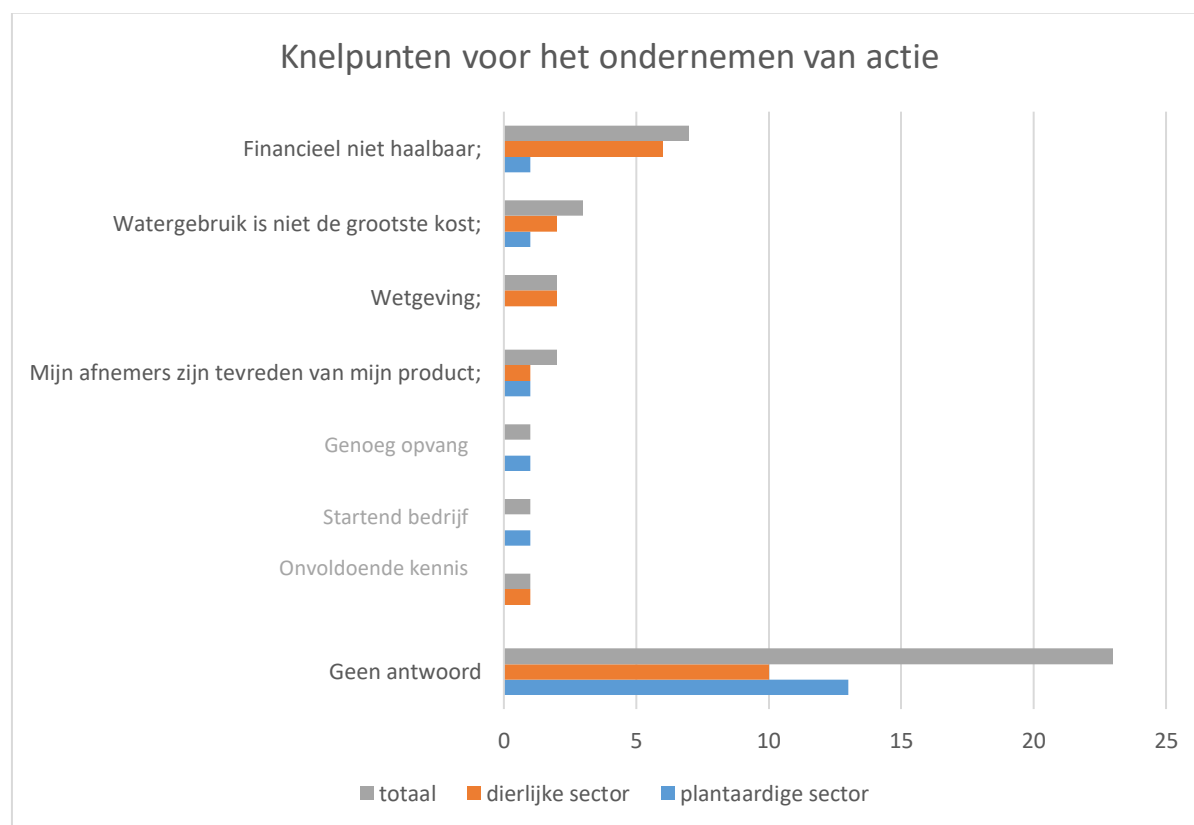
Voor de andere factoren (waterkwaliteit, zuinig watergebruik, het wegvallen van andere waterbronnen, het behouden van meststoffen binnen het bedrijf en van grondteelt naar substraatteelt waren er telkens maar 2 of 1 respondenten. 10 respondenten antwoordden niet op deze vraag omdat ze bij de vorige vraag 'ondernam je de afgelopen 5 jaar actie op je bedrijf' 'neen' hadden geantwoord.

De plantaardige sector ten opzichte van de dierlijke sector heeft een groter aandeel in de drijvende factor droogte omwille van klimaatverandering (10 van de 17 antwoorden) en een lager aandeel in de drijvende factor hogere waterkost (slechts 3 van de 9 antwoorden). Dit kan verklaard worden door de sterk verschillende waterbronnen van de sectoren: bij bedrijven voornamelijk actief in de plantaardige sector is regenwateropvang en -gebruik reeds courant in de praktijk toegepast. Bij deze waterstroom speelt geen kost per hoeveelheid water (regenwater is immers gratis, er moet enkel opvangcapaciteit worden voorzien) maar kunnen lange droge periodes de watertoevoer via deze stroom wel parten spelen. Bij de dierlijke sector is het gebruik van leidingwater omwille van waterkwaliteitseisen voor drinkwater nog een courante praktijk waardoor stijgende waterkosten voor leidingwater (zie ook 'Toevoegingen: Kosten watergebruik') wel een directere impact hebben.

Knelpunten voor het ondernemen van actie

Meer dan de helft van respondenten op deze vraag (7 of 58%) geven aan dat het ontbreken van actie met betrekking tot waterbeheer voornamelijk te wijten is aan financiële onhaalbaarheid. Vooral voor de dierlijke sector (6 of 75% van de respondenten op deze vraag) is de financiële onhaalbaarheid dé grote reden voor het ontbreken van actie in de afgelopen vijf jaar.

Ook wordt door een kwart van de respondenten op deze vraag uit de dierlijke sector gesteld dat watergebruik niet de grootste kost is. De incentive om watergebruik aan te pakken is dus lager

dan wanneer de waterkost hoger zou zijn. Dit knelpunt zal echter in de toekomst minder belangrijk worden gezien de stijgende waterprijs, zie Toevoegingen: Kosten watergebruik. Opmerkelijk is dat ook door meer dan de helft respondenten op de vraag 'drijvende factoren voor het ondernemen van actie' van de dierlijke sector wél aangeeft dat de stijgende waterprijs net een drijvende factor is voor het ondernemen van actie.

Binnen de dierlijke sector geeft nog een kwart van de respondenten op deze vraag aan dat wetgeving een knelpunt is. Voor wetgevende knelpunten kan voor een diepere analyse verwezen worden naar de Life ACLIMA beleidsaanbevelingen.

Andere knelpunten worden aangegeven door slechts 1 respondent uit de dierlijke en/of plantaardige sector: 'mijn afnemers zijn tevreden over mijn product', 'genoeg opvang', 'startend bedrijf' en 'onvoldoende kennis'. 23 respondenten gaven geen antwoord op deze vraag omdat ze eerder aangaven wél actie ondernomen te hebben in de afgelopen vijf jaar.

Toevoegingen

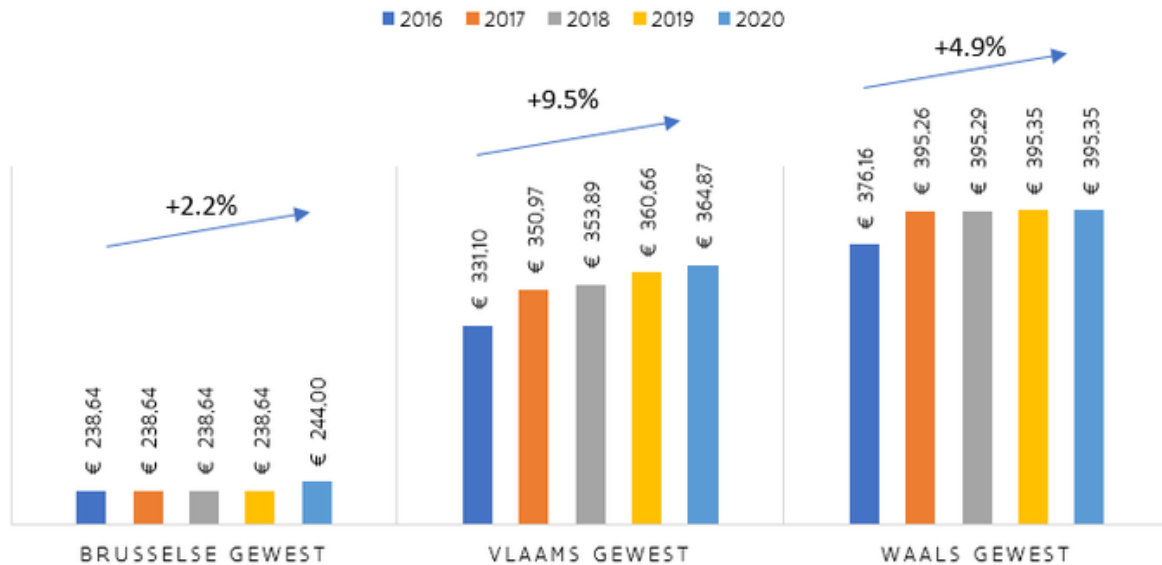
Ladder van Lansinck

Figuur

Bron: (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, sd)

Kosten watergebruik

Evolutie integrale waterfactuur voor een gezin voor de verschillende regio's: Grafiek - gebaseerd op gemiddeld gezin met een gemiddeld verbruik (2,3 pers. - 71 m³ / jaar) (VMM, sd)

[Integrale waterfactuur voor bedrijven — Vlaamse Milieumaatschappij \(vmm.be\)](https://www.vmm.be)

Inkomens

Inkomensverdeling per sector [VILT vzw](#)

Bronnen

Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid. (sd). Opgehaald van <https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/publicaties/code-goede-praktijk-rioleringsystemen/leidraad-ontwerpen-van-bronmaatregelen>

Mahieu, S. (sd). Opgehaald van <https://www.groenekring.be/nieuws/wat-wil-men-dan-van-ons>

STATISTIEK VLAANDEREN. (sd). Opgehaald van <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/landbouw-en-visserij/leeftijd-bedrijfshoofd-van-landbouwbedrijven>

VMM. (sd). Opgehaald van <https://www.vmm.be/data/vergelijking-integrale-waterprijs/vergelijking-evolutie-integrale-waterfactuur-gezin-brussel-wallonie-vlaanderen.png/view>

Met de steun van:

The ACLIMA-project has received funding
from the LIFE Programme of the European Union
under contract number LIFE 20 CCA_BE_001720.